Stanisław Fołta,
Adam Kielbasa-Schoeni

Ad Vocem do artykułu M. Jedziniaka „Czym jest, a czym nie jest blok?”
zamieszczonego w nr 3/2026 Filatel.pl

„Definicja bloku filatelistycznego”

(numeracja wg „Podręcznika”)

Temat jest dość stary, gdyż wlecze się od momentu wydania w 1923 r. przez Pocztę Luksemburga pierwszego bloku na Świecie. Czytając definicje bloku z wielu krajów, ma się wrażenie, że tak na dobre nikt nie zadbał o formalne określenie formy wydawniczej bloku. W Polsce już przy wprowadzeniu w 1928 r. do obiegu pierwszego bloku, w rozporządzeniu określono go jako *nadzwyczajne znaczki pocztowe opłaty, w **bloczkach (arkusikach)*** wprowadzając tym zamęt, który trwa do dziś. Równocześnie dodano zapis: *Powyższe znaczki używać można do przesyłek krajowych i zagranicznych zarówno w całych bloczkach, jak i oddzielnie w pojedynczych sztukach.* Lata minęły i tenże zapis też stał się nieaktualny.

Dlaczego definicja (określenie) tej formy wydawniczej przez emitenta jest tak ważna z filatelistycznego (nie tylko) punktu widzenia opiszemy w drugiej części tego artykułu.

Opracowując pod koniec lat 90. ub. w. „Podręcznik Specjalizowany Polskich Znaczków Pocztowych” (Podręcznik) założyliśmy sobie zdefiniowanie kilku terminów, w tym bloku. Zaczęliśmy szperać jak to jest w innych niż PZF organizacjach czy katalogach filatelistycznych, by móc wypracować własną, gdyż podana w Encyklopedii Filatelistycznej (EF) była nieścisła i dla nas nie do przyjęcia. Wtedy też stwierdziliśmy, że Poczta Polska (PP) nie wysiliła się na określenie co rozumie pod pojęciem poszczególnych jednostek wydawniczych znaczka, a nasze pytania była tylko cisza.

Poniżej przytaczamy kilka, chyba jeszcze nie definicji, a raczej opisów formy wydawniczej, jakim jest blok. Czytając je, nie można się oprzeć wrażeniu, że każdy od każdego „zrzynał” opis czym jest blok, modyfikując go na własne potrzeby; nie próbując go zdefiniować. Główny ciężar położono na opisach marginesów, ozdobach i napisach. No, może poza rozwiązaniem redakcji MICHELA, które jest dla miłośników polskiej filatelistyki dość zagmatwane, ale jedyne z określeniem jakiegoś pułapu ilościowego dla ilości znaczków w bloku i tak:

Francja:

Blok znaczków: arkusz zawierający jeden lub kilka identycznych albo różnych znaczków pocztowych, wydawany z okazji określonego wydarzenia. Znaczki pochodzące z bloków arkuszowych mają wartość pocztową.

Austria i Szwajcaria:

Blok znaczków pocztowych lub po prostu blok, w Austrii i Szwajcarii składa się z jednego lub kilku połączonych znaczków pocztowych, które mają szeroki, zazwyczaj wielokrotnie zdobiony i opisany margines. Czasami motyw znaczka jest kontynuowany na marginesie lub przechodzi na sąsiednie znaczki. Bloki znaczków są zazwyczaj sprzedawane tylko w całości, przy czym często cena sprzedaży przekracza wartość frankowania.

Niemcy (MICHEL):

O tym, czy dany walor jest blokiem lub arkusikiem decyduje to, czy mamy do czynienia z jedną lub dwiema formami jego emisji. Jeśli jest jedna forma emisji jest to arkusik/arkusz, jeśli z dwiema (małe i duże arkusze) - jest to blok. Natomiast jednostki wydawnicze składające się z różnych znaczków od 7. wzwyż nie są uznawane za bloki, lecz za arkusiki.

Anglia:

Blok - mniejszy niż standardowy arkusz znaczków pocztowych z niewielką ich liczbą (zazwyczaj jednym lub czterema), wydawany wyłącznie w tej formie lub jako dodatek do pełnych arkuszy. Na szerokich marginesach zawiera napisy lub ozdoby. Są one sprzedawane w stanie nienaruszonym w okienkach pocztowych. Często produkowane wyłącznie dla kolekcjonerów, choć można nimi opłacać przesyłki.

USA:

Mały arkusz znaczków, zazwyczaj zawierający jeden lub zestaw znaczków. Blok ma zazwyczaj szerokie marginesy i pamiątkowy napis. Wydany z okazji konkretnego wydarzenia lub w określonym celu.

Włochy:

Mały arkusz wydawany wyłącznie do celów filatelistycznych zawierający znaczek pocztowy (lub znaczki pocztowe), które mogą różnić się między sobą wzorem, rozmiarem lub wartością, umieszczonych w ramce z napisami okolicznościowymi, ornamentami i/lub innymi wzorami.

Nieprecyzyjne w nich określenia typu: *jeden albo kilka jednakowych lub różnych znaczków*, *z niewielką ich liczbą (zazwyczaj z jednym lub czterema znaczkami), zawierający jeden znaczek lub zestaw znaczków* albo *zawierający znaczek pocztowy (lub znaczki pocztowe)* posiadają ten mankament, że nie ograniczają – zwłaszcza maksymalnej - ilości znaczków w bloku.

Przyglądając się definicji bloku zawartej w EF odnieśliśmy wrażenie kopiowania wcześniej wymienionych opisów. Ponownie powraca się do mniej ważnych detali, ale gdy stawiamy krok w dobrym kierunku to ... stajemy w miejscu:

Polska Encyklopedia filatelistyki (EF) stanowi: [1]

Blok, blok okolicznościowy, forma wydawnicza zn. poczt., zawierająca jedną jednostkę lub najwyżej 4 identyczne jednostki, obramowana co najmniej z dwóch stron marginesami; może zawierać przywieszki, może stanowić odrębną jednostkę sprzedażną; rzadko oferowana w postaci nierozciętych arkuszy. Znaczki poczt, z bloku mogą być wyjęte i użyte pojedynczo (podkr. własne). Na marginesach b. znajdują się często napisy okolicznościowe; podana na b. cena sprzedażna może przekraczać sumę wartości nominalnej zn. wchodzących w jego skład.

Bardziej konkretne wymogi dla bloku i arkusika wypracowała Komisja Naukowo Badawcza (KNB) OW PZF: [2]

*Zasady KNB przyjmują, że blok może zawierać **dowolną liczbę znaczków**, ale najwyżej 4 identyczne, natomiast arkusik może zawierać najwyżej 16 znaczków, lecz nie mniej niż 5 identycznych.*

Niedoskonałością tej definicji jest połączenie stwierdzenia *„dowolną liczbę znaczków”* z tezą *„ale najwyżej 4 identyczne”.* Członkowie Komisji Naukowo Badawczej PZF piszący tę definicję, nie brali pod uwagę wesołej twórczości Poczty Polskiej. Otóż patrząc na poniższy walor odnosimy wrażenie, że mamy do czynienia z blokiem, a nie z arkusikiem (il. 1). Mamy bowiem dowolną ilość znaczków – 16 sztuk, cztery rodzaje znaczków po cztery sztuki każdy i ... z definicji KNB wynika, że mamy blok. A co się stanie, jeśli PP wpadnie na pomysł wydania arkusza 100. znaczkowego z 25. rodzajami znaczków po 4 sztuki każdy?

il. 1

Wszystkie poprzednio wymienione definicje i opisy pomimo swoich niedoskonałości polegających przede wszystkim na braku ograniczenia górnej ilości znaczków w takiej jednostce sprzedażnej / emisyjnej pokazały nam dobry kierunek do celu. Opracowując własną definicję bloku i arkusika musieliśmy brać pod uwagę już wydane, nie zawsze określone przez PP, bloki i arkusiki z lat 1928-1999, pomimo faktu, że to wydanie „Podręcznika” obejmowało lata 1944-1999. Problem dla nas stanowił blok nr 1 (brak jakichkolwiek znaków graficznych na marginesach). Również naszą, na początku naszej przygody z Filatelistyką, nierozwiązaną kwestią

był blok nr 10. Dlatego też nasza definicja określa górny limit znaczków, jaki ma blok nr 10. Tym samym można go nazwać blokiem i nie wywoływać rewolucji. Przyjęliśmy jeszcze jeden ważny warunek, że dany walor będzie wydany w formie bloku czy arkusika.

Definicja w „Podręczniku"

BLOK *(bl.) – forma wydawnicza znaczków pocztowych zawierająca nie więcej jak 8 znaczków, w tym, co najwyżej cztery znaczki jednego rodzaju, obramowanych co najmniej z dwóch stron marginesem opatrzonym napisem, rysunkiem, obrazem znakiem graficznym stosownym do okazji (okoliczności) wydania.*

Oczywiście w tej definicji można by obniżyć maksymalną ilość znaczków z 8. do 6. lub 5. i w ten sposób wyśrubować „wymagania" by jednostka sprzedażna / emisyjna stała się blokiem. Dziś moglibyśmy polemizować, czy słusznie przyjęliśmy parametry bloku 10, czy arkusiki nie powinny posiadać inną, mniejszą maksymalną ilość znaczków, np. 10 sztuk, by być arkusikiem, itd...itd...

Stąd uważamy, iż filatelistyczna definicja bloku powinna wykluczać w każdej chwili niepewność filatelisty, z czym ma do czynienia. Uważamy, że tak sformułowana definicja bloku obejmuje dotychczasowe „produkty" PP i będzie w przyszłości obejmować wszelkie dziwolągi wydawnicze tejże instytucji.

W tym miejscu zaczyna się polemika z artykułem Marka Jedziniaka. Porównajmy, jak my napisaliśmy o bloku: - *jest to forma wydawnicza znaczków pocztowych,* a forma wydawnicza, to: *ustalony przez właściwego wydawcę wygląd zewnętrzny jednostki emisyjnej w jakiej znaczek pocztowy wprowadzony zostanie do obiegu*. W żadnym miejscu nie piszemy*: że blokiem jest obiekt w takiej formie, jaka została wprowadzona do sprzedaży.*

Wiedzieliśmy, że PP jest w stanie nazywać ślimaka – małżą. Stąd nasza słuszna ostrożność. W praktyce PP w tej materii stosowała (myślimy, że robi to w dalszym ciągu) pełną dowolność, i tak:

- nie określiła formy dla bloku nr 6, 7 i 8, nazywając je arkuszami,
- wprowadza do sprzedaży (nie do obiegu) blok 9, blok 10,
- określa je jako bloki(czki) znaczkowe, blok nr: 11 – 20, 28,
- określa je jako arkusiki, blok nr: 114, 118, 132, 133, 135,
- jako znaczek **w bloczku**, blok nr: 142, 153,
- formalnie nie wprowadziła do obiegu bloków nr: 21-27, 30-32, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 47, 48, 49-56, 57-64, 66-73, 74, 77, 78-85, 86, 87, 95, 96, 98, 100, 102, 104, 112, 117, 126, 129, 136, 141, 145, 148, 157, 162, 167, 170,
- nie wymienione wprowadza jako blok, by czasami w tym samym zarządzeniu nazywać go znaczkiem w formie bloczka *znaczek pocztowy wartości 40 zł w formie bloczka, zwany dalej znaczkiem* i ... znów mamy kłopot.

Zapytaliśmy na jednej z wystaw tzw. władze PP, czy możemy wyrwać **znaczek** (w naszym rozumieniu) **ze znaczka** w formie bloczka i nim opłacić przesyłkę, tak jak to napisano w EF. Usłyszeliśmy odpowiedź *tak*, lecz gdy po dokładnym wytłumaczeniu w czym jest problem zapytaliśmy, czy można opłacić tak uszkodzonym bloczkiem-znaczkiem, odpowiedziano *nie.* Dodatkowo proponujemy zapoznać się z przepisami

pocztowymi i przeanalizować konsekwencje, jak taki „bloko-znaczek" ostemplować na przesyłce.

Świetnym przykładem nieudacznictwa jest zarządzenie ws. wprowadzenia do obiegu bloku 169: *1. Wprowadzam do obiegu dwa znaczki pocztowe wartości po 65 gr, **<u>każdy w formie bloku</u>** (podkr. wł.), emisji „XVII Zjazd Polskiego Związku Filatelistów", zwane dalej „znaczkami"* (il. 2). Czy widać tu każdy znaczek w formie bloczka?

il. 2

Ponieważ PP nie zdefiniowała żadnej formy wydawniczej znaczka, jak i samego znaczka, postanowiliśmy w Podręczniku zastosować się do przez nas opracowanej definicji poszczególnych form znaczka i samego znaczka.

By móc polemizować z autorem, musimy w skrócie podać nasz podział arkusza drukowego. W przypadku znaczków składa się on z jednego lub wielu sektorów, a te z kolei dzielą się na **<u>pola</u>**. Jest to zasadnicza różnica w stosunku do przyjętego wcześniej sytemu. Polega ona na liczeniu kolejnych wyperforowanych pól niezależnie od tego czy są to znaczki czy przywieszki (il. 3).

il. 3

W przypadku bloków arkusz drukowy stanowi jedną lub kilka sekcji, te dzielą się na sektory, którymi są bloki (*ergo* blok = sektor), a zawarte w nich znaczki i przywieszki nazywamy (jak w przypadku wcześniej opisanym) polami (il. 4 © - akcept ze zbiorów MPiT, bez prawa powielania ilustracji).

Innymi słowy: w jakiej formie znaczki trafią do UP decyduje się w Zarządzie PP.

Nie możemy się zgodzić ze stwierdzeniem *...blok jest formą sprzedażną, czyli tym, co największego trafia do sprzedaży i tym, co największego może kupić klient. Celowo piszę „największego" gdyż blokiem nie jest np. znaczek wyrwany z marginesami z naroża arkusza, czy podzielony na dwie połówki części blok 2-znaczkowy, mimo że na upartego spełnia pozostałe wymogi każdej z cytowanych definicji.*

Otóż, możemy kupić arkusz 100. znaczkowy, arkusik, pokazany arkusz z blokami czy same bloki; celowo je wyperforowano. Decyduje o tym „góra” PP. W przypadku bloków pokazanych na il. 7-10 artykułu, przesłano arkusze z wyperforowanymi blokami. Tak, z blokami, które w arkuszu drukowym **są powtarzalne i nie są wyjątkami**, chyba że mamy na myśli szczególne wyperforowanie, lecz nadal one są blokami. O tym, czy coś nazywamy blokiem nie decyduje to, co znajdzie się w sprzedaży, tylko forma wydawnicza znaczka, a tą określono zarządzeniem *znaczek w formie bloku*. PP z tego obowiązku nie wywiązuje się, więc my filateliści robimy to za nią, a pomaga nam wypracowana przez nas definicja bloku i arkusika. My się nie oglądamy na „wybzdyczenia” PP.

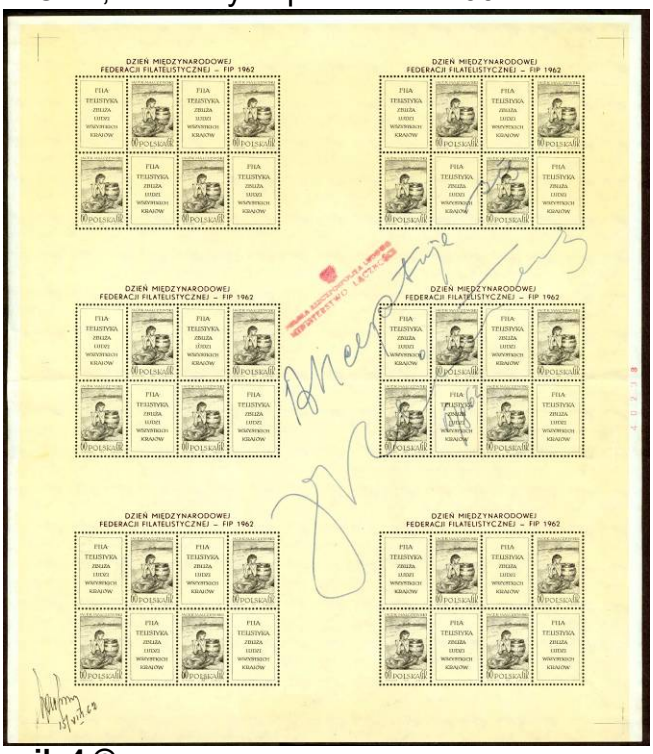

il. 4 ©

W przypadkach pokazanych w artykule na il. 12-13 w przeciwieństwie do autora nie znajdujemy żadnego uzasadnienia, by tak wyperforowane arkusiki nazwać blokami, ponieważ zostały wydane w takiej formie, a poszczególne pola (40x40 mm) zostały w decyzji nazwane znaczkami. Nie można danej formy wydawniczej dowolnie dzielić by sobie „wykonać” dowolnie inną formę, o czy sam autor pisał ...*blokiem nie jest np. znaczek wyrwany z marginesami z naroża arkusza, czy podzielony na dwie połówki części blok 2-znaczkowy.* Idąc tokiem myślenia autora, w i e l e (!) znaczków można by w ten sposób spreparować na bloki.

Morał wynikający z tych artykułów: środowisko PT. Filatelistów nie zadbało o rzetelne opracowanie kilku podstawowych definicji terminów używanych w filatelistyce. Gdy jednak już one istnieją, to ich nie przestrzega (PZP tom I – Wstęp = Rodzaj znaczka) albo są one niedopracowane. Poczta Polska patrzy zezem na środowisko Filatelistów. Filateliści nauczeni, że nie ma co na PP polegać, patrzą na wydawców katalogów, a wydawcy katalogów, ... no cóż, jak nie chcemy chaosu to musimy ogarnąć ten temat i im przekazać nasz kanon.

Źródła

1. PZF ENCYKLOPEDIA FILATELISTYKI, Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 1993
2. ARKUSZ – ARKUSIK – BLOK, stanowisko KNB OW PFZ. FILATELISTYKA 1992, nr 5 s.167.

Na temat „bloku” i jego definicji pisali:

J. Machowski, Blok znaczkowy, Filatelista 1957, nr 22 s. 425-427, Filatelista 1957, nr 23 s. 443-445,

A. Łaszkiewicz, Bloki okolicznościowe, Łódzki Biuletyn Filatelistyczny 1970 (ŁBF), nr 32 s. 19-22,

A. Myślicki, W sprawie zasad katalogizowania znaczków PRL, ŁBF 1970, nr 32 s. 24-26, Komisja Naukowo-Badawcza OW PZF, Listy do redakcji, HBBF 1983, nr 1 s. 37-43,

Por. Komisja Naukowa-Badawcza Okręgu Warszawskiego PZF, Listy do redakcji. HBBF 1983, nr 1 s. 37-43.

L. Schmutz, K. Sztaba, Arkusz - Arkusik - Blok, Filatelistyka 1991, nr 12 s. 306-311, Komisja Naukowo-Badawcza OW PZF, Arkusz - Arkusik - Blok, Filatelistyka 1992, nr 5 s. 167,

A. Sękowski, Arkusz-arkusik-blok (Głos w dyskusji o próbie systematyzacji pojęć), Filatelistyka 1992, nr 5 s. 166-167.

Ernst Dyczek, Wyszperane u innych. „definicja bloku znaczkowego red. Michela (tabela). FILATELISTYKA 2000, nr 7-8 s. 355.

Jerzy A. Walocha, Blok?. Przegląd Filatelistyczny 2002, nr 2 s. 13-14.